

Mikko Pollari
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö
Tampereen yliopisto
Työväestö maahanmuuttajana -seminaari (THPTS)
8.–9.8.2011 Työväenmuseo Werstas

ABSTRAKTI

YLIRAJAISTA SUOMALAISTA SOSIALISMIA RAKENTAMASSA

Suomalaisen ja amerikansuomalaisen varhaisen työväenliikkeen transnationaalinen yhteys teosofiasta käydyn keskustelun kautta tarkasteltuna.

1900-luvun ensimmäinen vuosikymmen oli suomalaisessa työväenliikkeessä aatteellisen hahmottumisen aikaa. Liike otti näinä vuosina ratkaisevia askeleita löyhästä ja aatteellisesti monimuotoisesta järjestäytymisestä kohti opeiltaan yhtenäistä, organisoitua työväenpuoluetta. Nämä hahmottumisen vuodet osuivat yhteen ennennäkemättömän vilkkaan Pohjois-Amerikkaan suuntautuneen siirtolaisuuden kanssa. Siirtolaisten mukana Atlantin yli kulki myös työväenliikkeen koko kulttuuri: aatteet, toimintatavat ja linjaukset. Pikaisessa tahdissa uudelle mantereelle syntyi amerikansuomalainen työväenliike, joka alkoi hahmotella omaa identiteettiään.

Aluksi siirtolaiset ja vaikutteet kulkivat lähinnä Suomesta Pohjois-Amerikkaan, mutta pian eri mantereiden suomalaisten työväenliikkeiden suhde muuttui tiiviiksi vuorovaikutukseksi. Mantereiden väliä kahteen suuntaan liikkuvat niin siirtolaiset kuin lehdet, kirjat ja kirjeetkin. Työväenliikkeiden piirissä esiintyi myös vilkasta kiinnostusta sekä lähtö- että tulomaan poliittiseen elämään, mistä kertovat esimerkiksi suomalaisissa työväenlehdissä julkaistut raportit amerikansuomalaisen työväenliikkeen kehityksestä. Tämä kiinteä vuorovaikutus ja sen panos työväenliikkeiden aatemaailman muotoutumiseen on kuitenkin jäänyt akateemisissa tutkimuksissa yllättävän vähälle huomiolle.

Väitöskirjassani tartun siirtolaisuuden synnyttämän ylijärjestyksen vaikutukseen suomalaisen työväenliikkeen aatteellisessa kehityksessä. Näkökulma, josta aihetta lähestyn, on sekä suomalaisessa että amerikansuomalaisessa työväenliikkeessä käyty keskustelu teosofiasta, jonka esittelemisestä työväelle oli vastuussa varhaisen työväenliikkeen johtohahmo Matti Kurikka. Kurikka kirjoitti 1800-luvun loppuvuosina *Työmiehen* teosofisesti värittyneitä artikkeleja ja muutettuaan Pohjois-Amerikkaan vuonna 1900 alkoi levittää aatteitaan myös amerikansuomalaisen työväenliikkeen keskuuteen. Samaan aikaan teosofiaa tehtiin tunnetuksi suomalaiselle työväestölle muun muassa viikkolehti *Työmiehen Illanvietossa* ilmestyneissä teosofisissa kirjoituksissa, jotka johtivat valtakunnalliseen polemiikkiin ja lopulta myös teosofisten kirjoitusten kieltämiseen työväenlehdissä. Sanoutuminen irti teosofiasta oli kuitenkin pitkäkestoinen prosessi, joka jatkui molempien mantereiden työväenliikkeiden julkisuudessa vielä useita vuosia.

Esityksessäni lähestyn tätä prosessia suomalaisissa työväenlehdissä julkaistujen amerikansuomalaisen työväenliikkeen kehityksestä kertovien raporttien, kirjeiden ja uutisten kautta. Tarkastelen sitä, miten myös Pohjois-Amerikassa tapahtunut eronteko teosofiaan ja sitoutuminen konkreettiseen luokkataisteluun esitettiin modernin työväenliikkeen kehityksen välttämättömänä ja keskeisenä osana. Kyse oli nuoren yhteisön identiteetin luomisesta: teosofian edustaman idealismin tietoisesta syrjäyttämisen kautta liitettiin osaksi työväenliikkeen yhteistä, ylijärjestyksistä traditiota. Esittämällä teosofian hylkääminen toisaallakin toistuvana ja siis työväenliikkeen kehitykselle ominaisena ilmiönä vahvistettiin uskoa siihen, että suomalainen työväenliike oli ainoalla oikealla, sosialistisen luokkataistelun tiellä.